

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 3

Тема: «Дослідження трифазного кола при з'єднанні електроприймачів зіркою»

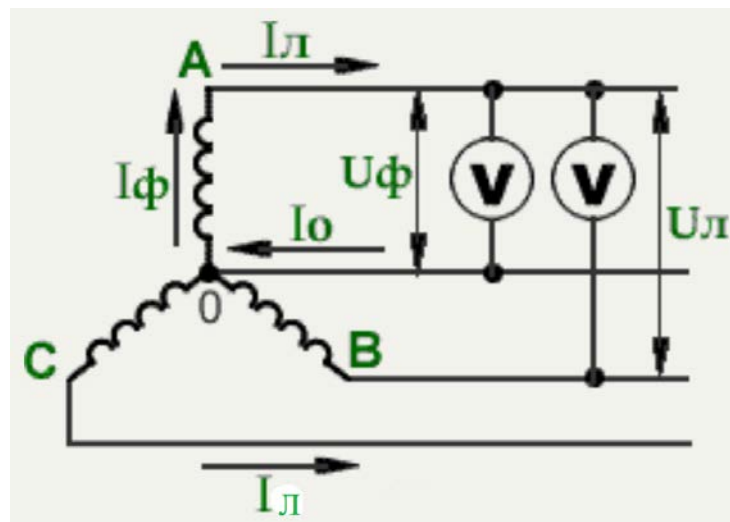
Мета. Закріпити знання про трифазні електричні кола змінного струму, визначити залежності між лінійними та фазними напругами і струмами у трифазному колі, з'єднаному зіркою, з'ясувати призначення нульового провідника у чотирипровідній схемі.

Обладнання: віртуальна лабораторія Multisim: джерело трифазної синусоїдальної напруги, захисні запобіжники, електроспоживачі у вигляді ламп розжарювання, амперметри, вольтметри, вимикачі.

Пояснення до роботи

При з'єднанні обмоток генератора «зіркою» кінці всіх трьох фаз з'єднують у загальну точку O , а до початків приєднують проводи, що відводять енергію в мережу.

Ці три проводи називаються *лінійними*, а напруга між будь-якими двома лінійними проводами - *лінійною напругою* U_L .

Мал. 3.1. З'єднання фаз «зіркою»

Від спільної точки з'єднання кінців трьох фаз (від нульової точки «зірки») може бути відведений четвертий провід, називаний нульовим.

Напруга між кожним із трьох лінійних проводів і нульовим проводом дорівнює напрузі між початком і кінцем однієї фази, тобто *фазній напрузі* U_ϕ .

Звичайно всі фази обмотки генератора виконуються однаковими, так що діючі значення ЕРС у фазах рівні.

Якщо в ланцюг кожної фази генератора включити навантаження, то по цих ланцюгах будуть проходити струми.

У випадку однакового по величині й характеру опору всіх трьох фаз приймача, тобто при рівномірнім навантаженні, струми у фазах будуть рівні по величині й зрушені по фазі щодо своїх напруг на той самий кут.

Як максимальні, так і діючі значення фазних напруг при рівномірнім навантаженні рівні, тобто $U_A = U_B = U_C$.

При з'єднанні обмоток симетричного генератора «зіркою» лінійна напруга в $\sqrt{3} \approx 1,73$ рази більше фазної.

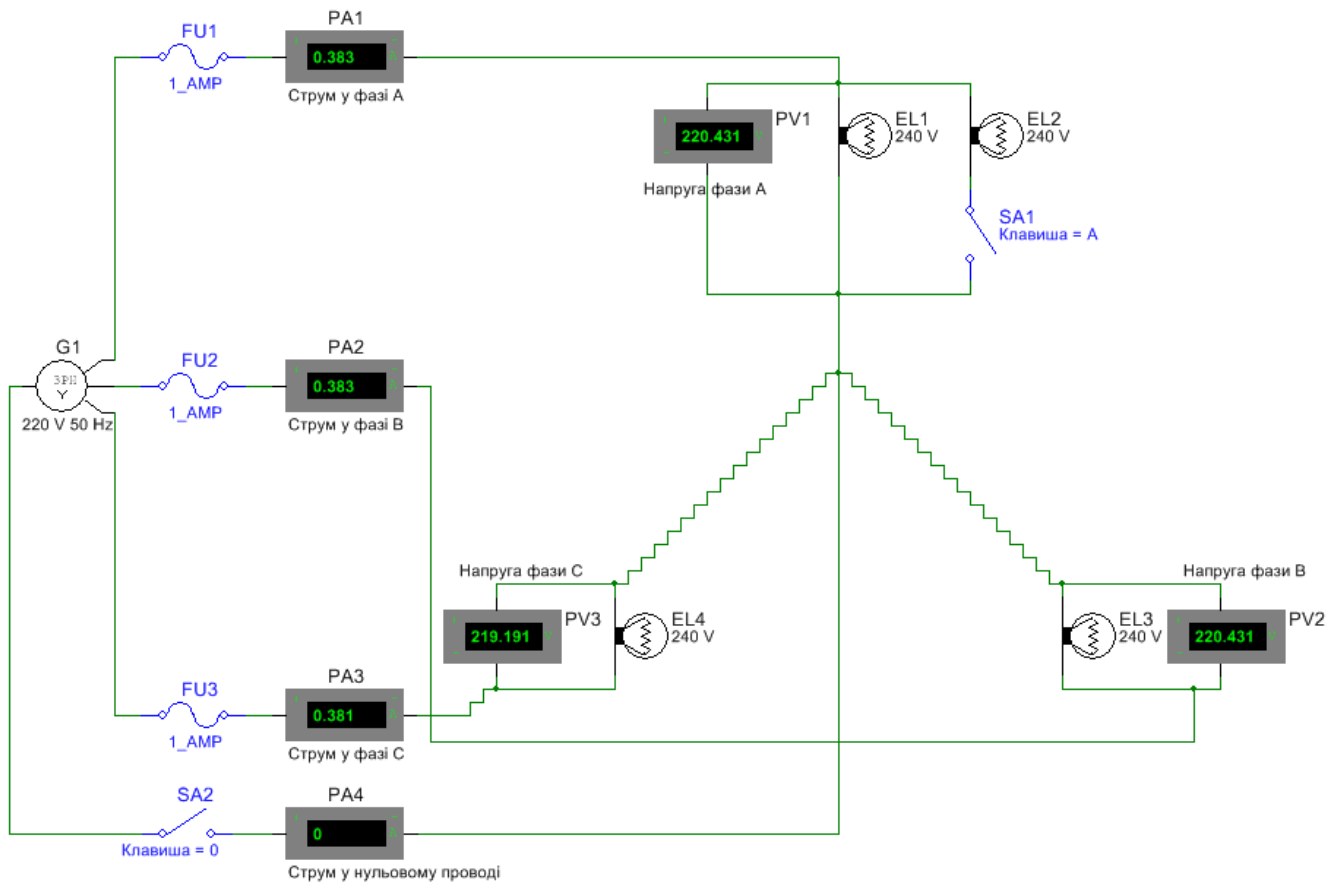
Зі схеми видно, що при з'єднанні обмоток генератора «зіркою» струм у лінійнім проводі дорівнює струму у фазах генератора, тобто $I_l = I_f$. На підставі першого закону Кірхгофа струм у нульовім проводі дорівнює геометричній сумі струмів у фазах генератора: $\vec{I}_0 = \vec{I}_A + \vec{I}_B + \vec{I}_C$.

При рівномірнім навантаженні струми у фазах генератора рівні між собою й зрушені по фазі на $1/3$ періоду. Геометрична сума струмів трьох фаз у такому випадку дорівнює нулю, тобто в нульовім проводі струму не буде. Тому при симетричнім навантаженні нульовий провід може бути відсутнім.

При несиметричнім навантаженні струм у нульовім проводі не дорівнює нулю. Його можна визначити графічно, виходячи з векторного рівняння $\vec{I}_0 = \vec{I}_A + \vec{I}_B + \vec{I}_C$. Звичайно нульовий провід має менший поперечний переріз, ніж лінійні проводи.

Порядок виконання роботи

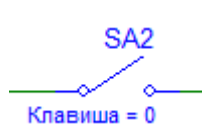
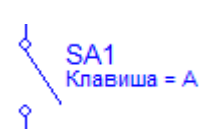

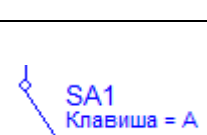
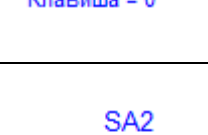
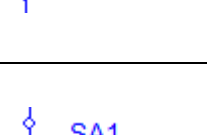
1. Запустити програму Multisim і зібрати схему, зазначену на малюнку 3.2. (Файл [lr3.ms12](#)). Ввімкніть режим емуляції (подайте напругу), натиснувши кнопку або .

Мал. 3.2. Схема трифазного кола, з'єднаного зіркою.

2. При розімкнутих вимикачах $SA1$ та $SA2$ маємо трифазну трипровідну (без нульового проводу) симетричну схему. Виміряйте фазні струми та напруги за допомогою амперметрів $PA1$, $PA2$, $PA3$ та вольтметрів $PV1$, $PV2$, $PV3$. Показання приладів занесіть до таблиці (рядок 1).

Таблиця 3.1. Покази амперметрів і вольтметрів

№	Зірка	$SA2$	$SA1$	I_A , А	I_B , А	I_C , А	I_0 , А	U_A , В	U_B , В	U_C , В
1	3- провідна, симетрична	 Клавиша = 0	 Клавиша = А							
2	4- провідна, симетрична	 Клавиша = 0	 Клавиша = А							
3	3- провідна, несиметрична	 Клавиша = 0	 Клавиша = А							

№	Зірка	SA2	SA1	I_A , А	I_B , А	I_C , А	I_0 , А	U_A , В	U_B , В	U_C , В
4	4- провідна, несиметр ична									

3. Замкніть вимикач SA2, тим самим задіявши нульовий провід і перетворивши трипровідну «зірку» у чотирипровідну. Виміряйте фазні струми, струм у нульовому проводі та фазні напруги за допомогою амперметрів PA1, PA2, PA3, PA4 та вольтметрів PV1, PV2, PV3. Показання приладів занесіть до таблиці (рядок 2). Порівняйте результати з тими, які були отримані в п.2 (рядок 1).

У висновках по роботі проаналізуйте значення нульового провідника у симетричній трифазній схемі, з'єднаній «зіркою».

4. Розімкніть вимикач SA2 і замкніть вимикач SA1, перетворивши тим самим схему на трьохпровідну з несиметричним навантаженням (у фазі А увімкнено 2 лампочки, а в фазах В та С – по 1).

Виміряйте фазні струми та напруги за допомогою амперметрів PA1, PA2, PA3 та вольтметрів PV1, PV2, PV3. Показання приладів занесіть до таблиці. Порівняйте результати з тими, які були в п. 2 (рядок 1) та п.3 (рядок 2).

У висновках по роботі поясніть, які наслідки має відсутність нульового провідника при несиметричному навантаженні.

5. Замкніть обидва вимикачі SA2 і SA1, перетворивши тим самим схему на чотирипровідну (з нульовим проводом) і з несиметричним навантаженням (у фазі А увімкнено 2 лампочки, а в фазах В та С – по 1). Виміряйте фазні струми та напруги за допомогою амперметрів PA1, PA2, PA3, PA4 та вольтметрів PV1, PV2, PV3. Показання приладів занесіть до таблиці. Порівняйте результати з тими, які були в п. 2 (рядок 1), 3 (рядок 2) та 4 (рядок 3). У висновках по роботі визначте, яку роль відіграє нульовий провід у чотирипровідній схемі при несиметричному навантаженні.

6. Вимкніть живлення схеми, натиснувши кнопку або . Зробіть висновки по роботі.

Питання для підготовки.

1. Що називають трифазною електричною системою?
2. Як з'єднати фази джерела й приймача електроенергії «зіркою»?
3. Яка напруга називається фазною?

4. Яка напруга називається лінійною?
5. Який струм називається лінійним?
6. Який струм називається фазним?
7. Яке з навантажень – силове або освітлювальне – припускає більшу необхідність у наявності нейтрального (нульового) проводу?
8. Які існують залежності між діючими лінійними й фазними напругами трифазної чотирипровідної мережі?
9. При яких умовах трифазна система називається симетричною?
10. У яких умовах можна обійтися без нейтрального (нульового) проводу?
11. Яке співвідношення між фазними напругами для несиметричного навантаження при наявності нейтрального (нульового) проводу?
12. Як визначити струм у нейтральнім (нульовім) проводі, знаючи струми у фазних навантаженнях?
13. До чого може призвести обрив нейтрального (нульового) проводу при несиметричнім навантаженні?
14. Чому в ланцюг нейтрального (нульового) проводу не можна ставити вимикачі й захисні пристрої (автомати захисту, запобіжники)?
15. Як визначити активну, реактивну, повну потужності трифазної системи?